

Рік 1918.

Число 15.

Вібіотека „Канадйського Фармера“.

I.

**Як закладати читальні
і вести бібліотеки.**

II.

**ЯК ПОВСТАЛО
ПИСЬМО.**

Ціна 10 цт.

Накладом »Канадйського Фармера«,

852 Мейн стр.

Вінніпег, Манітоба.

КНИЖКИ ПРО ТЕПЕРІШНУ ВЕЛИКУ СВІТОВУ ВІЙНУ

і книжки про війни з часів давніших
ВЖЕ ВИЙШЛА З ДРУКУ НОВА КНИЖКА. - Г. Ф. СЕМЕШКО.
»В ЧАСИ ВІЙНИ«

(Хроніка з життя засланих на Сибірі в часі цієї страшної війни).
Книжка видана накладом Української Федерації Соціалістичної
Партії в Америці, містить 96 сторінок друку, ілюстрована багато
малюнками. — Ціна..... 40ц
Велика Революція на Острові Питнейри. — Ціна..... 10ц
Як Болгари здобули собі свободу. — Ціна. 15ц
Провидіє Боже все Чуває. — Інтересне оповідання з часів На-
полеонської війни сто літ тому назад. — Ціна 25ц

НОВІ КНИЖКИ.

З ТЕРЕНІВ ВЕЛИКИХ ВОЄН

РОСИЙСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ.

Збірка начерків із життя теперішнього війська і життя козаків;
кровавих боїв нинішніх днів і днів минувшини.

ХОЧЕТЕ ЗНАТИ

Причини і початки революції в Росії; арошгована міністрів;
як бувший цар Николай Романов зрештитував і як випускали
людей з в'язниць. — Не покажуйте 50 ц., а ми вишлемо вам сю
величезну книжку на 160 сторінок з багатою образками.

З РОКІВ ВІЙНИ.

Сатиричні Ілюстрації з Європейської Війни. — Оповідання,
Відомості і Інформації про Український Парид, про старий
край і Америку. — 150 образків. — Ціна..... 30ц

АТЛЯСИ І МАПИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.

Воєнні мапи Європи з королями і з статистикою війська.. 25ц
Найновіший Атлас, обймає мапи цілого світа, гарно опра-
цьований. — Ціна 40ц

Великий Ілюстрований Атлас, кожному потрібний під рукою.
— Ціна 40ц

Кишеневий Атлас Цілого Світа. — Ціна..... 40ц

Кишеневі мапи всіх держав і територій Злучених Держав. —
Кожній державі на окремій картці. При замовленню треба подати
якого державу мапу вам вислати. — Ціна одної мапи..... 25ц

НОВІ КНИЖКИ

Як Чоловік Зійшов на Пана. — Інтересне оповідання В. Будя-
ковського. — Ціна..... 50ц

Перли Шуми та Вигоди. — Зложив Л. Лопатиський... \$1.00

Оповідання. — О. Стероженко..... 15ц

Оповідання. — П. Куліш..... 15ц

NATIONAL LIBRARY
CANADA
BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

МОНТАЖ

**Як закладати читальні
і вести бібліотеки.**

HS2046

U5

T72

1913

Ніхто не може заперечити, що з найперших причин неволі економічної і політичної нашого народу лежить в його темноті і непорядности в життю з культурнішим народами. Нині, в часах рачкового поступу в культурних змаганнях всіх націй світа наш варід числить 50 процент неграмотних сліпців, дві якні світ дошками забитий, до яких ніяка вичка, ніяка наука ні порада не має пристуну.

Тому ключ боротьби з темнотою, що окутала наш варід, почуємо тепер від кожного свідомого ваги справи громадяни на. Сей ключ підійє вже перед пів столітем наш безсмертний Тарас, закликаючи земляків до просвіти. Сей ключ ще святійший повинен бути нам в теперішню хвилю і довести нас до рішучих заходів, щоб зничити неграмотність і темноту серед нас нашого народу.

Щоби досягнути сю ціль, до сего ведуть дві дороги: 1) просвіта подава' в дітям в школі і 2) просвіта гдавана старшим при помочі читальні і бібліотек.

Цілю отих стрічок має подакс декілька рад і вказівок, як забрати ся до заложення читальні в якійсь місцевості, в якій спосіб її заложити і як її вести.

В кожній місцевості, де поселило ся яке-такє чело У країнів, найде ся поміж ними декілька свідоміших, освічених одиниць, яким дорогою є справа просвітнього піднесення нашого люду. Оті одиниці, за почином чи одного з поміж себе, чи то по порозумію ся декількох, повинні передовсім старати ся підготувити свою громаду на основанє читальні.

В тій цілі найважнішою річню є: **ясно поставити ціль заснованя читальні.** Загал мусить знати, що лучи просвіта і наука, а нічо инше спонукує передових люд і громади до заснованя читальні: що читальня має служити загалом гро

мади, а не одній якійсь партії, та що в слід за тим читальня стремить до того, щоб при собі згуртувати усіх, а не лиш членів якоїсь партії.

Рівнобіжно з підготовлюванем громади належить завчасу винайти в громаді одиницю — **чоловіка відповідного на провідника** читальні. Зовсім понятно, о наше патріотичне духовенство ніколи не відхилив ся від обовязку бути душею читальні, та й сам нарід радо бачить свого пароха головою читальні, а читальня з головою-парохом на чолі має в громаді повагу. Алеж — вікуди правди діти — досвід учить нас, що не кождий парох, хоч і прихильний справі, має досить енергії, часу, а часом і охоти, посвятити читальни тільки труду, кілько справді часто для нього треба жертвувати, тому бувало у нас часами і таке, що і з так малесенького числа читальень на американській Русі деякі під головуством пароха засійняли ся. Нераз, правда, причиною того бувало брак підготовленя громади на заложенє читальні, однак при добрій волі і старанях можна сю хибу в однім році направити. Всеж досвід учить, що коли місцевий парох не чує в собі певности, що буде міг щиро зайти ся читальнею, повинен се ясно сказати. Се пароху не уїме чести ні прихильности в громаді, протівно, члени читальні, коли лиш будуть бачити в нїм щироого прихильника читальні, будуть оказувати йому любов і честь, кілько разів будуть бачити його гостем між собою. Не менше важною справою, як винайденє голови читальні, є добір людей на членів виділу. Виділ читальні, сеж її душа, а як її не має читальня, то вона не буде діяльна, а тим самим не приманить до себе членів. Існуючі вже у нас читальні власне найбільше на тій точці грішать, що до виділу покликує ся людей нераз як найменше до сего спосібних.

При присидпованю членів до читальні пособляти також буде поясненє, що **обовязок члена читальні кінчать ся на його моральнім поведеню і зложеню невисокої членської владки**. Наші люди дають ся часто під тим зглядом застрайгувати. Тому кождий вступаючий в члени читальні повинен розуміти, що з хвилею, коли він сповнив сей малий обовязок, від нього читальня більше нічого не жадає, і не має права жадати; натомість він має право користувати ся читальнею,

то значить користати з передплачуваннх часописнх, журналів та її бібліотекн.

Чим більше помочи і добродійства зазнавати будуть від товариства члени читальні, тим більше громадян згортує се товариство при собі. Тому власне обовязком виділу читальні є дбати про се, щобн члени читальні відчували користь з належання до ньої. Що належить робити, та що користного заводити в читальни, се тяжко уявити в один набльон; в кожній нашій громаді єуть відмінні відносини і потреби населення, отже тим самим і виділ читальні муєть уживати принаровлених до відносин в своїй місцевості способів, аби читальня могла стати як найкориснішою для своїх членів.

Дальшою причадою до приступлення в члени читальні буде і нагода в читальни забавити ся. Коли читальня уряджує товариські сходини для забави, коли дає своїм членам веселі хвилі для покріплення умученого духа щоденною журбою, то тим самим і дає знак, що вона сама живе і що у ній здорові відносини.

Отсе булиб загальні вказівки, яких повинен придержувати ся провідник в громаді, який задумує у ній заложити читальню. Обдумавши в сей спосіб діло а також підготовивши належноту почву під читальню, можна уже забрати ся до самого основання читальні.

В тій ціли запрошує ся найохотніший одиниці до якоїсь простірнійшої хати на нараду. Провід в нарадах обіймає звичайно найстаринний віком з присутних, як тимчасовий председатель. Сей покликнує секретаря, який веде протокол з отенх **перших загальних зборів** читальні. По отенх докопечних формальностях председатель уділяє голосу наперед вибраному бесідникови, який реферує про значінє і вагу про світи і читальні в громаді. По сій його промові забирають инші голос та остаточно піддає ся під голосованє резолюцію, домагаючу ся основання читальні в даній місцевості. Коли дана резолюція була прийята, тим самим читальня зістала основана. Членом читальні стає кожний, хто обявить волю приступити до читальні і зістане прийнятий виділом. Його обовязком є платити до каси читальні такі вкладки, які ухваляють перший загальний збір читальні; повинен стара-

ти ся о нових членів, а особливо старати ся о ширенє просвіти у своїй громадї: остаточно в означених днях збирати ся в льокалі читальні на спільне читанє пожиточних книжок і письм, як також на наради в справах просвітних.

Користи, які член має через се, що належить до читальні суть слїдуючі: він бере участь в загальних зборах і всяких нарадах читальні, забирає на них голос, ставить внесенн, голосує, може бути вибраним до відділу читальні, та може вглядати в рахунки відділу; має право читати книжки і часописи та всякого рода письма, які находять ся в читальни; може їх позичати до читаня до дому, під усливами постановленим відділом читальні; взагалї може користати з усіх добродїйств і помочи, які відноvidно до місцевих умовн та матеріальних засобів читальня зможе уділяти своїм членам.

Другою справою, яка мусить бути порішена на перших зборах читальні, є вибір відділу читальні. Сей відділ складає ся з п'ятох членів і двох заступників. Відділ вибирають члени на загальних зборах. По виборі, чи того самого дня коли на се є час, чи пізнійше, відділ уконституовує ся, то зн. вибрані відділові вже самі між собою, вибирають з поміж себе голову, заступника голови, секретаря, касієра і бібліотекаря. Яких людей належить вибрати до відділу про се було говорено повніше.

Колн читальня зістала уже заснована, колн вибрано її відділ, обговорено усі найважнійші питання, як способи її ведення, льокаль, фонди і т. п. тоді першою зараз задачею відділу є старати ся о відновідні часописи і книжки. Особливну увагу передовсім повинно звернути ся на книжки, які мають тривалїйшу вартість і обговорюють всяку річ докладнійше, як часописи. Книжки читають ся також лекше, бо містять завєгди річи докінчені і суть вигіднійші до читаня та до позичуваня. Часописи мусять бути завєгди в читальни і не повинно ся їх ніколи винозимати, бо кождий член читальні хоче тоді колн має пару хвилин вільного часу, вступити до читальні і переглянути їх і ніхто не має охоти ждати на часопись так довго, аж хтось зверне виножичене число. Противно, книжки можуть йти з рук до рук, від хати до хати. Про-

те кожда читальня мусить мати у себе певний запас книжок до читаня, або так звану бібліотеку.

Декому може здавати ся, що се страх тяжко заложити бібліотеку. Та воно так страшно не є. Коли виділ читальні є рухливий і добрий, го в короткім часі може призбирати невеличке число книжок, які зовсім вистають в перших початках читальні.

Щоб заложити бібліотеку, на те є дві дороги: старати ся о книжки даром і купувати. В першім разі велику вагу має устна агітація в кругах знайомих. Коли походити і попросити, знайде ся не одна книжка і вплине до нової бібліотеки. Місцевий священик та і не одна інтелігентна одиниця певно не жиють без лектури і певно, коли їх попросять ся о се, зможуть подарувати новій бібліотеці кілька неречитаних уже книжок.

Певний дохід на бібліотеку приносять даліше складки, збрані при відповідній нагоді, як вечорниці, представлення, балі. Децо дасть ся зібрати і з оплат за випожичуванє книжок нечленам читальні. Рівнож всяке місцеве заимогове товариство певно що не збідніє, коли рік річно зі своєї каси ухвалить декілька долярів для читальні на закупно книжок: треба лиш вміти о се постарати ся.

Як виходить, то засоби, якими пересічно може розпоряджати читальня на закупно книжок суть не дуже великі. Проте належить купувати найдіпши і найконечнійши книжки. Передівсім отже при купованю книжок треба застановити ся, що купувати, аби не викшнути даром гроши. В першій мірі треба на се звертати увагу, аби книжки були добрі і популярні, бо лише такі принесуть користь і будуть для всіх зрозумілі. На научні праці і научні часописи нікода робити видатків: для них, крім інтелігентних і вже відповідними ніколами підготовлених одиниць певно не найдуть ся читачі; а коли і найдуть ся, то не зрозуміють їх і перестануть читати. Деякі читальні, які заложують свої бібліотеки, поновляють власне сей блуд, що закуповують невідповідні для соїх читачів книжки. Видапо в декількох случаях навіть і по кількасот долярів, спроваджено такі цінні виданя, як Історія Руси України М. Грушевського. Записки Наукового тов.

ім. Шевченка і т. п. і показало ся, що вони припадають по рохом, бо нема читачів: книжки сі, хоч великої научної стійности, суть незрозумілі, за тяжкі для наших пересічних читачів. І не дивниця: навіть в дуже освічених краях, як Англія Франція і Німеччина, як показує статистика, на 100 прочитаних припадає 60 до 75 на красну літературу, то зн. оповіданя, описи, драми, комедії і верші, а доперва решта, то є 25 до 40 на твори научні. А щож доперва у нас, найтемнішого народу в сімї культурних націй?

Докладну програму, які книжки повинна обіймати читальняна бібліотека у нас, подати трудно. Се головно залежить від загального уровня образования членів читальні, а також не меньше мусить бути причорвлена до місцевих обставин. Найзагальнійше кажучи бібліотека мусіла б складатися: перше з книжок ширшим змістом для всіх читачів; друге, із спеціальних фахових книжок; приміром, если читальня находить ся в околиці фермерській, і більшість її членів є фермери, то тоді в сім другім відділі повинні переважати книжки господарського змісту; коли знова читальня є в місцевости, де більшість її членів робить по фабриках пр. в придальнях, то і книжки фахового відділу повинні бути відповідного змісту.

Головним відділом в наших бібліотеках повинна бути **белетристика**. Тут належать оповіданя, повісті, казки, верші, комедії, драми. Задачею сего відділу бібліотеки є передовсім заправити початкуючого читача до читаня, і тому тут передовсім мусять бути книжки незвичайно інтересні. Досвід учить, що найбільше зацікавлюють початкуючого читача книжки змісту фантастичного, описи якихсь незвичайних пригід, історичні оповіданя і т. п.

Коли бібліотеку тяжко здобути, то ще тяжіше удержати її порядку. А дуже часто трапляє ся таке, що на бібліотекаря виберуть чоловіка зовсім невідповідного; він часто не має понятя про таку звичайну річ, як се, що треба списати книжки і тримати їх під ключем, що коли позичає кому якусь книжку, то треба се записати і т. п. Тому на бібліотекаря треба брати чоловіка письменного, та обутого з книжками. Бібліотекаря, що сам нічого не читав, не потрафить пора

дити другим, яку книжку взяти, стже тим самим він зменшує вплив бібліотеки на громаду і відтягає від ньої людей. Бібліотекар очитаний притягне до бібліотеки навіть найбайдужііших, бо потрафить промовити до них, заохотити їх до читаня, показати їм користи з книжки, а в потребі і самому прочитати що небудь. Він знати-ме також, ксму дати яку книжку, і що в ній можна знайти, та за короткий час навіть і в великій бібліотеці буде обертати ся, як в власній хаті. Бібліотекар мусить бути рухливий і чемний для всіх, хто з ним має до діла. Він мусить бути скрайно справедливий і не сьміє одним робити усе без виімку, а другим ставити трудности. В бібліотеці мусить бути рівна міра для усіх, для знакомих і незнакомих. Вкінци бібліотекар мусить бути чесний і солідний, так, щобн можна на нього спустити ся і повірити йому без страху ведене бібліотеки.

Крім снх прекмет бібліотекар мусить мати особливо тут, у нас відповідне завчяте, яке повиннадоб йому доволі вільного часу, особливо вечерами, посвятити ся своєму обовязкови. Коли бібліотекар через свою роботу рідко коли може явити ся в бібліотеці, то винозначючі тратять охоту ходити до такої бібліотеки. Точність бібліотекаря приучить і людей до точности і до придержуваня пришеаового часу.

Щобн книжка була придатна до ужитку і можна її легко найти, на те треба її зазначити, затигнути в снме на сталє місце.

Передовсім кожду книжку, яка приходить до бібліотеки треба підписати, щобн було знати, чия вона. Робить ся се через прибіте печатки читальні на відворотній стороні і на послідній стороні. Потім затигає ся книжку в енше, або т зв. катальог. Кожда книжка, яку сатигає ся в катальог, дістає насамперед відповідне число, алого ннше ся звичайно на невеликій картонці і наліплює ся на хребті книжки, трохи понизше від горішного кінця.

В катальог, кромі числа, яке дає ся з практичних зглядів, а передовсім на те, аби знати, де стоить книжка в бібліотеці, вписує ся ще назвиско і імя її автора, дальше доклад-

ний підпис заголовка книжки, місце і рік видання. Вигляд звичайного каталюгу є такий:

Число	Пазвисько автора і заголовок книжки.	Місце друку	Рік видання	Ціна	Увага.
1	Шевченко Тарас Твори 2 томи.	Львів	1907	\$2.00	Видане Просьв. »Руська Письм.с Куплено дня 5. 1. 1914.
2	Гоголь Н. Різдвяна Ніч Оповідане.	Jersey City, N. J.	1914	20 ц.	Видане Гов. »Пресьв. в Ам.с
3	Левницький Іван Хмари Повість.	Львів	1914	\$1.50	Дарунок добр. П. н.

Ось такий каталюг повинен знаходити ся завжди в руках бібліотекара і до нього він мусить вписувати в поданий спосіб кожду нову книжку, яку набуде бібліотекар. Отсей каталюг є неначе показником маєтку читальні, а разом дає ясний образ розвитку і зросту читальні.

Крім сего, так сказати-б урядового каталюгу, бібліотекар мусить зладити другий, підручний каталюг для вищозначаючих. Його найліпше робити вже не після урядових чиписел, то зн. так, як книжки приходять до бібліотеки, але після азбуки, то є, коли до книжки вписує ся книжки після іменн автора. До сего бере ся грубшу, лінійовану книжку і ділить ся її на кілька відповідних частин. Перша часть малаб заголовки: »Поезії«, друга: »Повісті і оповідання«, третя: »Драматична література«, четверта: »Твори научні«. Се робить ся на те, що бкождий, хто хоче винайти якусь книжку з відповідної галузи літератури, не потребував тратити час на перегляданю цілого каталюгу; він переглядає лиш той відділ, з якого хоче випозичити книжку. В кождім з чотирох повнесших відділів ділить ся картки в той спосіб, що на кождій з гори вписує ся за порядком букви азбуки. Книжка ч. 1.. з головного каталюгу поміщує ся в відділі 1-ім підручно

го каталогу і то на сторінці, на якій з гори знаходить ся буква »Ш«. В підручнім каталозі затыгає ся сю книжку трохи в відмінний спосіб, іменно так:

Назви́ско автора	Заголо́вою книжки	Мі́сце, рік вида́ня	Сторі́н дру́гу	Чи́сло кни́жки
ШЕВЧЕНКО ТАРАС	Твори, Поезія.	Львів 1907	Чи́сло кни́жки	1

Дальшу порядкову книжку з головного каталога засягає ся знова у відділі другім, під буквою »Г« в той самий спосіб:

Назви́ско автора	Заголо́вою книжки	Мі́сце, рік вида́ня	Сторі́н дру́гу	Чи́сло кни́жки
ГОГОЛЬ Н.	Різдвяна піс. Оповіданс	Л. С. Н. 1844	94	2

Слідуючу книжку затыгає ся в тім самім відділі, але вже під буквою »Л« (Левицький Іван), позаяк се є повість.

Коли приміром до бібліотеки наспіє книжка, у якій виступають названі особи і розмавляють на переміну з собою, то се знак, що сю книжку належить вже затыгнути в третім відділі, позаяк се є або драма або комедія. І знова її затыгає ся на сторінці з тою буквою, на яку зачинає ся імя автора. В такий спосіб зладжує ся підручній каталог, який повинен все лежати на столі в читальни, і з якого члени вибирають собі книжки.

Бібліотеки по читальнях сповняють донедева тоді свою задачу, коли виножичають як найбільше книжок. Тут залежить дуже много від бібліотекара. Він з'єднує людей, захоплює їх до до читання, радить які кому брати книжки. Годниці в яких позичає ся книжки, повинні бути вибрані так, щоб не перешкаджати бібліотекареві в його звичайнім заняті і були приступні для як найширшого загалу. Найліпше виножичати книжки в неділю, зараз по Службі Божій, а в зимі, то ще й в якийсь другий день в тиждні, вечером.

Щоби знати хто випожичив і які книжки, то бібліотекар мусить вести ще і третю книжку: »Спис випожичаючих«. Ся книжка є незвичайно проста і не вимагає великої праці. Є кілька взерів після якої її ведеться. Та для наших читальнь, де число членів ніколи не є дуже велик., найпростіший є слідуєчий спосіб. Кождий чоловік, який випожичає з бібліотеки якусь книжку, дістає в »Списі випожичаючих« окрему сторінку, на якій в горі виписує ся його імя. Взорець ведення »Спису пожичаючих« бувби такий:

Заг. назва книжки	День випожичен	День віддант	У вага.
Шовченко Тарас Поезій.	15 січня 1911	1 лютого 1914	
Франко Іван Панські жарти.	1 лютого 1914	1-го мая 1914	Заплатив 25 п. карв

і т. д.

Додати ще треба, що аби бібліотека вела ся взірцево, мусять ще бути певні якісь правила, яких мають придержувати ся пожичаючі. Сі правила повинні находити ся виписані читким шрифтом на кількох картках в читальні, на виднім місци. Які сі правила мають бути, се вже залежить від головного відділу читальні. Та про одно правило не вільно ніколи забути: що книжки випожичає ся лиш на протяг якогось стало означеного часу; хто-б передержав книжку довше, як на се позволяє правило, сей мусить заплатити якусь означену кару. Сю кару записує ся в рубриці Увага« в »Списі пожичаючих«.

Дальше, пожичаючий рупить за визичену книжку, і мусить її звернути в добрім стані; загинати роги карток, слинити папір при перевертаню карток і мазати книжку олівцем, мусить бути строго заборонено. Книжку пожичаючий не сьміє відпожичати другим. Такі і тим подібні постанови не зашкодить виписати окремо на осібнім аркуши. На яким кождий позичаючий має покласти свій підпис, на знак, що знає

про повнші постанови, щодо виножичуваня. Такий аркуш з підписами переховує бібліотекар у себе.

Наприкінці ще раз підносимо знатнском, що кожда читальня і бібліотека мусять стояти осторопъ від активної партійної політики. Задачею читальчї є ширити просвѣту серед народу, а не мішати ся до партійних спорів, не обставати лиш за од юю стороною, або за ньюю агітувати. Через противне поступованє повстає серед членів незгода і багато людий инших поглядів зневірює ся в читальню, а що більше, в богато случаях тратить навіть охоту до всякої дальшої просвіти.

Так само не повпна ані читальня ані бібліотека мішати ся в релігійні справи або церковні, парохіяльні роздори. Такі церковні роздори викликають пристрасну борбу і найбільше шкодять розвоєви читальні. Можна сьміло сказати, що читальні, які вмішують ся в усякі партійні чи релігійні спори, принєсять народови не пожиток, а лиш шкоду, і то нераз дуже велику. Читальня і бібліотека мають служити лиш справі просвіти і науки а просв. і науки не знають ніяких партій. Лиш зовсім безпартійно ведєна читальня і бібліотека можуть сповняти свою задачу: ширити світло знаня і науки серед нашого народу.

А. Ц—кий.

ЯК ПОВСТАЛО ПИСЬМО.

У різних народів оповідають різні байки про повстання письма.

Після хінських вірувань винайшов письмо Фогі, що перший став ширити освіту в Хінах. В Індіях кажуть, що вигадав письмо бог Фан, т. є. Браhma. Мексиканці признають винахід письма богови Кетсалькоатлеви, який був також опікуном рільників і руди (гірництва). Вавилонські перекази подають, що письмо винайшов Оанн, пів-чоловік а пів-риба; в день перебував він на суші, і учив людей всяких наук і штук, а нічю жив у воді. Єгиптяни вважають за винахідника письма Тгавта, а рівночасно кажуть, що він винайшов мову і всі науки, учив приличности і товариськості в зносинах з людьми, розповідав про розміщене звід на небі та учив музики. Рунове письмо для народів північної Європи мав винайти великий бог Одін.

Як бачимо отже всі перекази годять ся в тім, що письмо вигадали боги або якісь незвичайні люди, які в різних напрямках ширили освіту між народом. А містить ся в тих переказах та одна правда, що з'явилось письмо тоді, коли явила ся й освіта а зі сторони тої розвиває ся і воно.

Історія учить нас також, що з упадком освіти упадало й знання письма, часом дуже навіть поширене. Подібно стало ся в Мезопотамії, де край зовсім опустів, а народ збіднів. Нинішні бідні, обідрані настухи того краю не мають поняття про значіння тих численних знаків, що вирила чиясь рука по стіпах святилищ та високих стовпах, що сторчать в пустини серед безмежних муровищ. А пізнійше з тяжким трудом відкрили учені дослідники значіння тих знаків та зрозуміли те письмо (клинове), колись дуже поширене в тих краях. Не інакше було й деінде.

Не всі одначе письма витворили ся в однаковий спосіб:

одні з черток або карбів, інші з гузів, а ще інші — з образів. Нераз витинає господар, що стоїть при молотьбі, ножиком по вимолоченій копі карб на боці своєї гранчастої палиці. В той спосіб числить він свої вимолочені копи. Не раз рубачі, що хочуть запам'ятати собі в лісових нетрях найліпшу дорогу або стежку, натинають сокирою пні дерев, що ростуть здовж того шляху. Що каже нам се? Саме те, що людська пам'ять є слаба і що треба їм конечно якоїсь помочи; радять отже собі люди в тих випадках, як лиш можуть і уміють.

Так, як той господар або ті рубачі, радили собі люди вже багато-багато тисячів літ передше, коли треба було їм запам'ятати якусь скількість або місце, або мати добрий знак дороги, або осторогу перед якоюсь небезпекою і т. п.

З того отже бачимо, що навіть звичайнісінькі знаки служать чоловікови не лиш на се, щоби щось затямити, але також до взаємного порозуміваня. З тої причини люди вже з давних часів поліпшували ті знаки та побільшували їх число. Праця в тім напрямі наводила їх на щораз інші та ліпші здобутки. Так витворювали ся різні письма.

Руна або **рунове письмо** витворило ся з найбільш звичайних знаків. Уживали его народи північної Європи, т. є. Германи і Слов'яни. З початку були то лише карби або черти прямі й скісні, чертки получені під якимсь кутом і т. п. На сам перед мусів бути лиш один знак, потім два, три, чотири і що раз більше.

Тому що деякі знаки рунового письма були дуже подібні до латинських і грецьких букв, думали, що руна витворила ся з латинського і грецького письма. Так одначе не є, бо в руновім письмі навіть порядок в азбуці є инший, як в грецькім або латинськім письмі.

Після переказів перші, що уживали рунового письма, були жреці (св'ященники). Вони уживали його до релігійних цілей, як чародійських знаків. Крім того висловлювали вони ним деякі людські понятя, предмети з оточеня, а також звук. Рунів уживали також до означеня якогось числа та різних пір дня. З сполуки знаків треба було пізнавати, про що вони говорять, -- не дивно отже, що й тодішне письмо було дуже труд-

не і розуміли його лиш такі учені люди, як жреці. Відразу читати рунове письмо не можна було. Треба було його яось відгадувати.

Часом, щоби не забути, що маємо щось зробити, вяжемо собі на хусточці гуз. Для когось иншого такий гуз не має ніякого значіння, але нам пригадує на обовязок, або якусь обітницю, про яку моглиби забути. З того гуза при помочи памяти, відчитуємо, що маємо зробити.

У старинних Хіншів такий гуз багато тисячів літ перед Хр. мав ще більше значінє. У них спосіб вязання тих гузів на лиду або шнурку не лише пригадував на щось, але був одним з средств, яким поро зумівали ся ті, що посилали собі такі шнури з гузами.

Письмо гузове.

Один саме вязав ті гузи в відповідний спосіб з якоюсь означеною думкою, а другий відгадував з тих гузів его волю-бажання.

І хоч який то ще примітивний спосіб по розуміваня, то все таки один з ліпших. Було то отже гузове письмо. Про хінське гузове письмо маємо одначе тільки згадку у деяких дослідників хінської старини. Подибуємо сліди такого письма і у деяких європейських краях.

Приміри гузового письма найшли її в Америці, передовсім в державі Перу. Надибали там шнури з гузами і при помочи тамошних мешканців удало ся відгадати їх значінє.

Шнур такий виглядає так: на головний шнур грубий навязує ся тонші шнурки попередні, повязані в гузи в різних місцях, в ріжнім віддаленю від головного шнура та від себе, дальше барва шнурів має новне з гори означене значінє. Як пр. означували стан війська — на пернім шнурку поперечним умібулавами і т. д. Осібно грубші гузи означували провідників. В той і подібний спосіб висилали военний звіт з поля битви. Як на шнурах треба було означити число пр жовнірів, то звичай-

ний гуз мав значіне десятки, а скільки було десяток, тільки було й таких гузів; гуз подвійно вязаний значив 100, потрійно 1000, і т. д. Червона барва шнура значила золото, біла срібло,

Рисунок в середині — се образове письмо вирізане на слоневім зубі.
По обох боках письмо рунове.

зелена збіже і т. п. В кожній знова оселі були навіть урядники, що занимали ся навязуванем гузів, т. є. писанем і відчитуванем присланих гузів.

І хоч тепер в тих краях поширила ся вже європейська о-світa і письмо, то все таки звичай вязаня гузів зберіг ся ще й досі по деяких околицях між пастухами. Нині ще значать вони гузами число своїх черед і важнііші події з пастирського життя, а до того мають вже певний устелений порядок. І так пр. на першім шнурку значать число коров, на другім волів, на третім телят, дальше овець і т. д. на інших знова шнурках зна-

чать число убитої звірини, на ще іншим скількість зужитої соли і т. п. Інший знова шнурок є неначе касовою книгою доходів, де є докладно означена скількість молока, добуваного денно сира, вовни і т. д.

Ліпші, чим чертка або гуз, є образки.

Як бачимо намальовану на дверях склепу голову цукру, пачку свічок і т. п. то знаємо, що в тім склепі можна купити ті річи.

Часть старинної книги Єгиптян,
писаної гієрогліфами на
папірусі.

Нагробник з письмом
образовим.

Був отже час в давній давнині, що в Єгипті, Хінах і Мексику уживали до порозуміння образців, які кождий міг лось начеркнути навіть по дуже короткій вправі. Із того образка можна було легше вже додумати ся, що саме хто хоче висловити, чим з яких інших знаків.

Єгипет вже від давна є «краєм чуда», славний з урожайности, старинної освіти і величезних будівель. Томуто учені дослідники бажали дуже відчитати єгипетське письмо, що покриває стіни майже всіх величезних будівель та безчисленних пам'ятників а також багато книг, що зберегли ся до наших ча-

сів. Додумували ся саме, що в тих письмах є величезні скарби людської думи ,людського знаня.

Відчитане одначе тих письм було дуже трудне. Єгипет переживав найріжнійші історичні події, мав багато всяких володарів, а під їх впливом упадало зовсім знане старинного письма. Найновійші покоління не знають і не розуміють зовсім, що писали їх предки через багато віків. Письмо і ріжні пам'ятники стали для них річю чужого, незрозумілого та повного якоїсь тайни.

Аж в ХІХ. ст. змогли люди усунути бодай трохи ту мраковину, що окружала письмо та всі старинности Єгиптян якоюсь такою незрозуміlostю. Початок до того дав похід Наполеона І. до Єгипту 1799. р. З ним разом пустили ся в дорогу й європейські учені, щоби провідати та описати ту країну. Тоді найшли одно й то саме письмо, написане двома мовами, а саме староегипетською — гієрогліфами, новоегипетською — гієратичною та грецькою азбукою. Знали ті учені добре мову грецьку і саме при її помочи удало ся їм уложити єгипетську азбуку та розібрати бодай трохи староегипетську мову.

Початок єгипетського письма сягає найдавнійших часів, бо стрічаємо його вже на єгипетських пірамідах, які збудували кілька тисячів літ перед Хр. І є там письмо не лиш образкове, яке називали Греки гієрогліфами, але також й більш розвинене т. зв. гієратичне письмо. Будову пірамід, яку ще нині подивляють люди, мусила богатьох віків попередити праця над розвитком культури, якої початки сягають делеко-далеко в темну для нас минувшину. Давно тому перед збудованем пірамід мусили витворити ся гієрогліфи і розвивати ся щораз більше, заки єгипетський народ став такий просвічений, що міг будувати такі будівлі, як піраміди та покривати їх цілі гієрогліфічним та гієратичним письмом. Розуміли ся на тім письмі початково лиш єгипетські жреці та уживали его до написів на нагробках, та пам'ятниках та по стінах їхніх сьвятинь.

Гієрогліфічні знаки значили передусім предмети, потім потія і звуки, а саме одні самозвуки, а другі співзвуки. Були й інші знаки, що описували ще даний предмет, пр. кільце довкола якогось імені значило королівське імя.

Були знаки й на числа, але ті витворили ся з гієрогліфів. Писали від правої руки до лівої, або від лівої до правої. З якоїж сторони треба зачинати читати, вказувати твари фігур, що були все звернені нею до читача.

Письмо, що служило до скорого писаня, було саме письмо гієратичне, яке розвинуло ся безпосередно з гієрогліфів. Були то звичайно значки подрібні до образців, які мали представляти бажані предмети.

Коли в Єгипті розвинула ся торгівля і промисл, треба було писати багато листів, а до того гієратичне письмо ще було за невідгідне, скорочено отже ще його, щоби можна було ще легше і скорше писати і в той спосіб розвинуло ся людове письмо народне. То письмо одначе обнімало лиш самозвуки, а дуже мало співзвуків.

Кождому відомий є вигляд **хінського письма**. Бачив его з певностию на пачках від чаю, а у нас в Америці на карточках, ще видають хінські прачкарні.

Хінці не пишуть по поземих лініях, але рядками з гори на долину, а рядки читає ся від правої сторони до лівої.

Письмо те розвинуло ся з старого образкового письма, яке винайшли мабуть близько 3000 літ перед Христом. Деякі знаки є подібні до єгипетських гієрогліфів, або й такі самі, або мають подібне значіне. Тому ту думають, що те письмо прийшло до Хін з инши країв.

В першім письмі не було стільки богато знаків, як тепер, а ті знаки означали якісь предмети. Пізнійше для висказаня якихсь предметів получено деякі знаки. Так приміром сонце з місяцем значили блеск, малюнок птаха, а побіч него ноти — спів, вода і вид ока — слезу, жінка з дитиною — любов і т. п. Деякі знаки наслідком иншого положеня набирали знова иншого значіня. І так чоловік звернений тварю до землі значив трупа.

Початкові образки були ще й прикрашувані. Пізнійше одначе богато скоротили і відкинули непотрібне. Один з хінських володарів казав навіть сам ученим скорогити письмо, а скорочене вирізьбити на таблицях марморових, щоби з них

всі, кому треба було, научили ся того скороченого письма. І подібне повтаряло ся не раз.

Тому то Хінці мають різне письмо з різних часів. І так важніші документи пишуть письмом давнішим, більш прикрашеним, а до повістей і листів уживають новішого, побіжнішого письма.

На зміну виду письма впливали також матеріали, яких уживали до письма. Чоловік шукає все і всюди вигоди. Як писав долітцем на камені або на дереві — то вигідніше було йому черкати лінійки прямі, острокінчасті, а коли малював букви або писав пером, вигідніше було для нього черкати ті знаки округлі. Тому то й вид хінського письма дуже змінив ся, як стали уживати до писання місто заостреної тростини, звичайного пера і чорнила та писати на папері.

Та все таки дуже ще нерозвишене хінське письмо, про що свідчать словарі хінські, у яких находимо більш 44½ тисячки знаків. Ті знаки ділять Хінці ще на відділи, з яких одні обнимають предмети, що підпадають під наші змисли, другі є для означеня відорваних понять, як любов, спів і т. п., інші знова для означеня числа і т. д.

Діти Хінців учать ся з букварів, в яких є знаки тільки для найголовніших понять, але й тих є дуже багато. Про те вже говорить сам заголовок букваря »Книга тисячки слів«. Через те діти дуже мучать ся, заки те все вивчать. І наука не обмежує ся лише на тих знаках, але учать читачи і писати інші трудніші знаки. Буває таке, що часом дуже учений чоловік не знає всіх знаків і, коли читає якийсь твір, то від часу до часу мусить користувати ся все словарем.

Дуже важним і пожиточним для людськості винаходом був винахід звукового письма. Початки того письма вже можна найти в рунах, гієрогліфах і інших письмах, але вони були ще дуже помішані зі знаками для предметів і понять.

Звукове письмо мали винайти Фенікійці. Вони й перші уложили азбуку т. є число букв потрібних до писання слів. Звукове письмо відоме їм було вже 1,500 років перед Хр. Деякі одначе учені кажуть, що звукове письмо винайшли Єгиптяни,

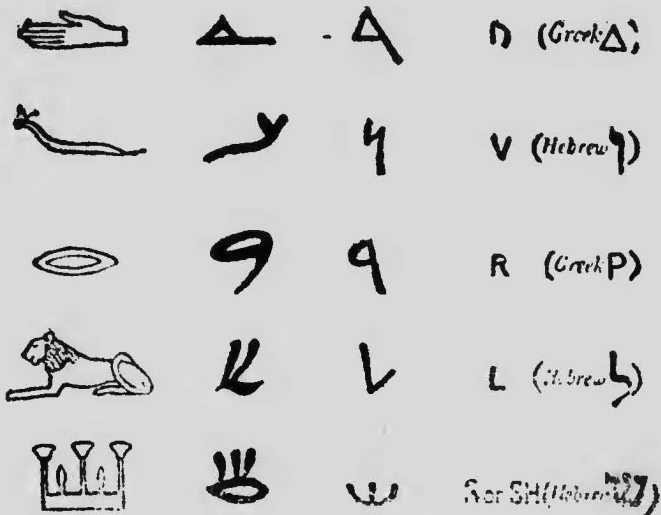
а Фенікійці лише переняли від них та поліпшили.

Винахід звукового письма приніс незвичайні користи чоловікові. Передусім дав змогу усім, хто лиш має охоту, навчитися читати і писати.

Перші знаки звукового письма витворилися безперечно з рисунків деяких предметів. Возьмім примір з жидівського. Б, »Бет« значить по гебрайськи дім. Буква латинська В мала з початку вид двоверхового дому без даху, а такі дома будували давні Жиди. Як стали люди писати шкороше і для полекші заокруглювали букви, то й витворилася теперішня латинська буква В, а наша В.

Тепер видаєся нам такий винахід цілком звичайний, а преці минули тисячі літ, заки люди прийшли на ту думку. Від Фенікійців переняли той спосіб писання Жиди і витворили гебрайське письмо. По гебрайськи списав також Мойсей 10 заповідей Божих на двох таблицях. Гебрайським письмом були написані також святі книги Старого Завіта.

З початку уживали люди лише співзвуків, а самозвуків треба було додумувати ся. Тому одначе, що то робило вели-

Перший прямовісний стовпець — єгипетські гієрогліфи, другий — також єгипетське, але упрощене письмо; третій — Фенікійське письмо, — останній — латинське, грецьке і єврейське письмо.

кі труднощі, вставляювано межі самозвуки, або побіч них, різні знаки, як точки та чертки а в VI. в. по Хр. винайшли осібні знаки і для самозвуків. Побіч давного — гебраїського письма квадратного, якого уживають тепер до друку, розвинуло ся по винаході друкарської штуки осібне письмо до щоденної кореспонденції. Те бачимо тепер у всіх народів. Побіч азбуки до друку мають азбуку до писаня.

З Азії перейшло фенікійське письмо до Європи і приняло ся наперед в Греції. Греки дещо змінили его та надали крашший вид. Від тепер звукове письмо поширює ся в Європі щораз більше, а передусім коли прийняли його Римляни. Римляни, приновляючи грецьке письмо до своєї вимови, заокруглили його ще більше і в той спосіб уворила ся латинська азбука. За свого правління в цілій середущій Європі, північній Африці та західній Азії розповсюдили також своє письмо, якого тепер уживає більша часть Європи.

В другій половині IV. в. по Хр. винайшов єпископ Готів Ульфїляс письмо готийське. Він перший перевів біблію на свою рідну мову та списав той перевід новою азбукою. Як взір до своєї азбуки уживав Ульфїляс грецької азбуки.

В Мезопотамії в Азії, над ріками Евфратом і Тигром були колись в давній давній краї незвичайно урожайні та багаті, нині однак по більшій часті пусті. Мешкали там могучі народи Ассирійці та Вавилонці, а їх королі володіли в великих столицях, Нініві та Вавилонї. На схід від них мешкали Меди, які були у ярмі Персів. Там в Мезопотамії витворило ся инше письмо, яке прийняли лише всі згадані народи.

То письмо мало властиво лиш один писарський знак — клин. Величина клинів, їх число, напрям і положене зглядом себе мало всіляке значіне. То письмо зі згляду на його вигляд назвали клиновим. Воно було вигідне до різьби написів долотами на стїнах, а передовсім в Мезопотамії, де різьблено написи в мокрій глині на спосіб цегли, яку опісля випалювали. До писаня одначе листів і якихсь інших письм письмо те не надавало ся, тому мусіло уступити перед багато догіднішим до того письмом фенікійським.

В другій половині IX. віку по Хр. винайшов словянське

письмо словянський апостол Кирило. Називали то письмо глаголицею. Св. Кирило ширив християнство в словянських землях разом з своїм братом св. Методієм. Як лшв пізнав добре словянську мову, забажав перевести біблію на мову народа, який навернув до християнської віри. Грецька азбука одначе не вистарчала на відданє всіх звуків словянської мови, тому апостол сам уложив нову азбуку і разом з вірою ширив її між словянськими народами.

Кирило помер вже 869. р. в Римі, а Методій працював дальше для тої самої ідеї і 871. р. охрестив князя Болгочоя І.

По смерті Методія 885. р. не удержався словянський обряд межі західними Словянами. Наслідник Методія, Горазд, опустил моравську державу та пішов до Болгарії, вже передше наверненої на східний обряд. З Болгарії ширився той обряд і письмо дальше межі Словянами, що лишалися при східній церкві. Церковні книги списали тоді новим письмом словянським, кирилицею, яке уложив болгарський єпископ Климентій.

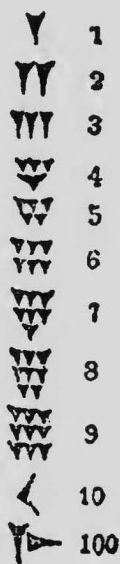
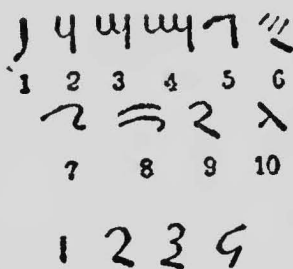
Кирилицю прийняли майже всі народи словянські, які признали обряд грецький. Глаголиця задержалася лише в деяких католицьких церквах в Істрії, Кроації і Далмациї. Росіяни прийняли були кирилицю, але Петро Великий казав то письмо 1704. р. ще скоротити і приновити до латинського письма. Переробили тоді не лише друковану азбуку, але також й писане письмо, гражданку. І ту змінену азбуку, прийняло багато народів словянських між иншими почасті Українці, Серби, Болгари і и. Румуни послуговувалися також до недавня тим письмом, аж в останніх часах прийняли латинську азбуку.

У західних Словян, як Чехів, Словаків і Поляків запровадила католицька церква при помочи клеру латинську азбуку. Латинської азбуки уживають ще Англійці, Французи, Італійці, Еспанці і почасті Німці. Німецького письма уживають ще Німці, Шведи і Данці. Греки пишуть своим давним письмом, Турки арабським, а Жиди по часті своїм старим гебрайським.

Взагалі на богатство письм впливає богатство мов на світі, яких є коло цілої тисячи.

З розвитком письма витворилися з часом цифри, то є знаки на означення чисел. Єгиптяни значили цифри гієрогліфами, а потім відповідними знаками гієратичного та демотичного письма. Один приміром значив в гієрогліфах прут, п'ять — голуб і т. п. В клиновім письмі один клин значить — один, два клини — два і т. д., десять — два клини, отримані з собою під кутом отвореним на право. Хінці мали інші знаки на цифри в своїм стариннім письмі, інші купецькі цифри, інші наукові. Старинні цифри є вже більше скорочені, писали їх рядами побіч себе і вставляли в них zero (0). Походять они мабуть з Індії. В наукових цифрах значила одна чертка без огляду на її положення один, дві-два і т. д. Zero — було то мале кільце і був уклад десятковий.

Жиди уживали до означування чисел — букв своєї азбуки; так само також робили Греки. В римських цифрах чертки побіч себе поставлені, або скісні або також перетинаючіся на хрест значили числа від 1—10. Велике латинське Л значить 50, С—100, Д 500, а М—1,000. Через відповідне получення тих

Єгипетські гієрогліфи.

знаків одержуємо кожде довільне число. Тих цифер ще й тепер подекуди уживають в Європі.

Цифри, яких тепер загально уживають, звуть ся арабськими. Походять вони з Індії, але прийняли їх і поширили Араби.

Арабських цифр є лише десять і вони вистарчають до означеня якогонебудь числа. Впровадили їх в Європі ще в XI. в., але стали уживати їх загально в XII. в.

Найважпійшу прикмету мають арабські цифри в тім, що мають zero. Саме тоді можна вже було надати значіне цифрам після місця, на яким стояли, бо на місцях, де не було ніякої цифри вставляли zero. В той спосіб розвинув ся її десятковий рахунок.

Про полові справи.

Книжочка лікарська котру кожний повинен перечитати і навчитися дечого пожиточного для свого життя. — Ця книжка кождому придатна. — Ціна..... 30ц

Позадник Лінарський. — Ціна..... 20ц

З Життя Первісного Чоловіка і Сучасних Дикунів. — В. Лупкевич. — Переклада Олена Охризович-Залізнякава. — З 23 рисунками в тексті.

Вже сам заголовок книжки каже сподівати ся, що говорить ся там про дуже цікаві речі, бо і хтож не цікавий знати, як жили наші прародичі або й теперішні дикі люди, про яких такі дава кождий чує ще в дитинстві. Книжочка поділена на тридцять розділів, а в кождім з них говорить ся про якусь иншу сторону життя наших поселенців або теперішних дикунів. До кожного розділу додано кілька образків, які пояснюють ще лінше то, що написано. — Ціна 25ц

Житє. — Написав Іпат Хоткевич.

Книжочка не велика, написана однак дуже цікаво і легко. — Що таке житє? Питанє легко а так трудно на него відповісти. А прецінь нема місця на землі, де би не було ніякого житя. Чи підете на далеку північ, в царство вічних снігів та ледів, чи до згорілих під сонцем пустинь полудня, де на тисячі миль нема каплі води, чи підіймете ся на високі, найвищі на землі гори, чи спустите ся на яку тільки можливо глибину — всюда знайдете житє. — Питанє: що таке житє? — Ціна..... 15ц

Поміж Землею а Небом. — Написав Микола Чайковський.

Автор приступио розвідує про найважнійший здобуток людського розуму, про завоюванє людиною воздуха. На вступі дає загальні відносини про літання взагалі: длячого одні сотворили літають а другі ні, про воздух і воздушні тіла, як літають птиці, різні роди приладів до літання. В кінци говорить про балони і літаки себто машини до літання. Численні ілюстрації улекнуть зрозуміне прочитаного. — Ціна..... 10ц
Важнійші Права Канади. — Зібрані для українських фермерів і робітників. — Ціна..... 35ц

RUSKA KNYHARNIA
848-850 Main St.   Winnipeg, Man.

„КОБЗАР“ Т. Г. Шевченка

Накладом Руської Книгарні вийшов КОБЗАР, передруку видання Тов. Просвіти у Львові.

»КОБЗАР« Т. Г. Шевченка. — Вага Шевченка і в історії українського і в історії загально людської думки безмірно велика. Він перший поставив українське письменство в рівень з письменством других народів і звернув на него увагу всего культурного світа; а виступивши борцем за права і волю пригнобленого люду, за правду і справедливість він своєю поезією прислужився і загально людському поступови. Вплив поезії Шевченка помітати можна і в чужих письменствах, а в своєму рідному він сплюдив цілу школу письменників.

»Кобзар«. — 560 сторін в 53 гарних образах і портретом Т. Г. Шевченка в двох томах..... \$1.50
в гарній оправі..... \$2.00

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека у 24-ох Книжках.

Хто любить поезії нашого великого поета Т. Г. Шевченка, нехай купить собі всі 24 тих гарних книжок за такі гроші а не пожалує. — Ціна..... \$1.50

1. Причина. — З 2-ма малюнками і портретом
2. Катерина. — З 3-ма малюнками і портретом.
3. Гоголя. — З 1-м малюнком і портретом.
4. Гайдамани. — З 15-ма малюнками і портретом.
5. Черниця Марія. — З 1-м малюнком і портретом.
6. Утоплена. — З 1-м малюнком і портретом.
7. Гамалія. — З 1-м малюнком і портретом.
8. Сова. — З 1-м малюнком і портретом.
9. Сретини або Іван Гус. — З 1-м малюнком і портретом.
10. Незольник. — З 2-ма малюнками і портретом.
11. Наймична. — З 2-ма малюнками і портретом.
12. Відьма. — З 1-м малюнком і портретом.
13. Княжна. — З 1-м малюнком і портретом.
14. Москалева криниця. — З 1-м малюнком і портретом.
15. Варнан. — З 1-м малюнком і портретом.
16. Татарівна. — З 1-м малюнком і портретом.
17. Марина. — З 1-м малюнком і портретом.
18. Сотнин. — З 1-м малюнком і портретом.
19. Петрусь. — З 1-м малюнком і портретом.
20. Тарасова ніч. — Іван Піднова. — Перебендя. — З 2-ма малюнками і портретом.
21. Русалка. — Ян би тоб довело ся. — З 2. мал. і портр.
22. Назар Стодоля. — З 2-ма малюнками і портретом.
23. Збірник дрібних віршів. — З 7. малюнками і портретом.
24. Збірник дрібних віршів, про Україну та нозацтво. — З 4-ма малюнками і портретом.

Ціна всіх 24-ох книжок лише..... \$1.50

Портрети Т. Шевченка по..... 25ц., 50ц., і по \$1.00

Візд Богдана Хмельницького до Київа..... \$1.00

RUSKA KNYHARNIA

848-850 Main St.

Winnipeg, Man.